

פתח דבר

שמחים אנו להגיש לקוראים כרך כפול חדש, כרך טז–יז של כתב העת מסורות, היוצא לאור בשיתוף של המרכז ללשונות היהודים וספרויותיהם עם המרכז לחקר מסורות קהילות ישראל באוניברסיטה העברית.

בכרך זה מתפרסמים עשרה מאמרים פרי עטם של חוקרים ותיקים וחוקרים צעירים. מחציתם מבוססים על הרצאות שנישאו בכינוס הבינלאומי הרביעי של המרכז ללשונות היהודים וספרויותיהם שנערך במלאות עשרים וחמש שנים להקמת המרכז באוניברסיטה העברית בירושלים. נושא הכינוס שהתקיים בתמוז תש"ע, יוני 2010, היה "לשונות היהודים: יצירות מקוריות ויצירות מתורגמות".

המאמרים המתפרסמים בכרך זה עוסקים במגוון לשונות יהודים, כשלשפות הרומאניות חלק נכבד בקרבן: שלושה מאמרים דנים בספרדית היהודית – שמואל רפאל, אנחל ברנגר אמאדור ועומר שפרן, שני מאמרים עוסקים בצרפתית היהודית – סיריל אסלנוב ודורון מודן, ומאמר אחד דן באיטלקית יהודית – מיכאל ריז'יק. המליאלם היהודית, לשון יהודית שמחקרה אך בחיתוליו, נדונה במאמרה של אופירה גמליאל, המתפרסם בכרך זה. נושא הלשונות במגע, העולה לעתים קרובות בחקר לשונות היהודים, ניכר בכמה מאמרים בכרך: מאמרה של אסתר אדמית דן בלשונות הרבות שהשפיעו על התעתיקים העבריים של הטופונימה האירופית, בדומה לכך מאמרו של דורון מודן מתאר את השפעתן של לשונות מספר על המרכיב העברי בתקנון הכתוב בלשון יהודי בורדו ובאיון.

שני מאמרים בכרך דנים במסורותיה של העברית. מאמרו של משה בר־אשר עוסק בעברית הניבטת מן הכתוב על מצבות קבורה ממכנאס על פי החיבור "אבני זכרון" מאת רבי יוסף משאש, ומאמרו של אילן אלדר דן במקורותיה של מסורת ההגיה האשכנזית של העברית.

כתב העת מסורות יוצא לאור בתמיכתן של קרנות אחדות במכון למדעי היהדות

ע"ש מנדל – הקרן ע"ש פולה ורוד בן-גוריון מיסודה של משפחת פדרמן וקרן פרלוב – ובסיועה של קרן הזיכרון לתרבות יהודית בניו-יורק. אנו מודים מקרב לב לקרנות האלה על תמיכתן הנמשכת, אשר בלעדיה לא היו כרכי כתב העת רואים אור. תודתנו נתונה לראש המכון למדעי היהדות ע"ש מנדל, פרופ' עודד עיר-שי, ולגב' קרי פרידמן-כהן, מזכיר המכון, על טיפולם המסור בהבטחת הצרכים החמריים להפקת הכרך.

ברכות נאמנות למר אברהם בן-אמתי עורך הלשון המסור, לגב' קטי מויאל, אשר הכינה את הסדר בדייקנות ובתשומת לב רבה, ולגב' ליזה מוהר, מנהלת ההוצאה לאור של האקדמיה ללשון העברית אשר הוציאה מתחת ידה מלאכה מתוקנת.

ירושלים, אדר א' תשע"ד

דוד מ' בונים
עפרה תירוש-בקר

תוכן העניינים

ה		פתח דבר
	הלשונות שמאחורי התעתיקים העבריים של הטופונימיה האירופית	אסתר אדמית
1		
53	לשאלת מקורותיה של מסורת ההגייה האשכנזית	אילן אלדר
	הסליחה על קדושי טרווייש: בחינה ספרותית ולשונית	סיריל אסלנוב
69		
87	דרכי הפועל בלאדינו של המאה ה-18	אנחל ברנגר אמאדור
113	"אבני זכרון" לרבי יוסף משאש: עיון ראשון	משה בר-אשר
	סוגות תרגום במליאלם יהודית: בחינה לשונית וסגנונית	אופירה גמליאל
137		
	צומת דרכים עברי-ספרדי-צרפתי-גרמני בתעודה מ-1869 מדרום-מערב צרפת (קהילת צאצאי האנוסים מבאיון)	דורון מודן
173		
	פולמוס נוצרי-יהודי בתרגומי פסוקי תנ"ך באיטליה במאות ה-16 וה-17	מיכאל ריז'יק
195		
	"גן עדן בואינו קי טינגה" – ספרות אבלים לדוברי ספרדית יהודית (לאדינו): אפיון ראשוני של הסוגה	שמואל רפאל
219		
	לחוש את הזמן: סוגיות בלשוניות בשו"ת מהרשד"ם, חושן משפט, סימן ה	עומר שפרן
239		
IX		תקצירים באנגלית

ה-17, ה-19 וה-20 ונעדרות באופן בולט במאה ה-18. זאת משום שבמאה זו נתקבעה צורת הצירוף הארמי, **פרנקפורט דמיין**, כצורה הסטנדרטית, ולעומת זאת לשימוש בצירוף הגרמני, **פרנקפורט אם מיין**, טרם בשלה השעה.

הרכיב התחבירי העברי הנוסף "על יד", המופיע ב**פרנקפורט ע"י מיין** (1924), מצוי כגרסת תרגום גם בלשונות אחרות, כגון בלטינית *Francofurtum ad Moenum*²³⁵ ובליטאית *Frankfurtas prie Maino*²³⁶.

רכיב התחבירי נוסף מן העברית בטופונים זה הוא תווית היידוע המצורפת לשם הנהר בחלק מן הצירופים: **פראנקפורט על נהר המאין** (1910), **פראנקפורט על המיין** (1850–1854), ו**פראנקפורט על המאין** (1677–1692). אולם רוב הצירופים במבנה זה חסרי תווית יידוע, כמו הצורה הנפוצה בקבוצה, **פרנקפורט ע"נ מיין**²³⁷. ייתכן שהעדפת השם ללא תווית יידוע עולה בקנה אחד עם הנטייה המקראית שלא להוסיף תווית זו לשמות נהרות שמחוץ לארץ ישראל, כמו הנהר פרת (14 תמניות), הנהר חדקל (פעמיים) והנהר כבר (7 תמניות)²³⁸.

2.14.4 מילון

פראנקפורט על נהר מיין

ייחודם של האקסונימים העבריים של **פרנקפורט** הוא גם בתחום המילון, באזכור המילה **נהר** כחלק משמה. מילה זו נזכרת בדפוסת הן במפורש, כמו ב**פראנקפורט על נהר מיין**, והן במרומז, כחלק מראשי תיבות, כמו ב**פראנקפורט ע"נ מאין** (1896–1928), ו**רנקנורט ע"נ מוין** (1897), **פרנקפורט ע"נ מיין** (1922–1935), או **פרנקפורט ע"נ מ** (1913–1935). אזכור המילה **נהר** לא נמצא באקסונימים של לשונות אחרות. הסיבה להופעת דווקא בין האקסונימים העבריים נעוצה כנראה בעובדה, שזכר לנהר מצוי כבר במילה **פורט**, שמשמעותה 'מקום חציית הנהר', והוא רכיב מילוני המופיע ברבות מלשונות אירופה ומושג מוכר לעמיה, מצב שאינו ודאי לגבי כל התפוצות היהודיות. העובדה שהמגיהים העבריים מצאו לנכון להוסיף את המילה בדפוסות הספרים עשויה להעיד על דאגה לבהירות מרבית באשר לזיהוי הגאוגרפי של העיר על ידי קהל היעד, הקוראים היהודים, הקשורה אולי לכוונה לייצא את הספרים האמורים לארצות שבהן מהותן של המיין והקשר שלו ל**פרנקפורט** אינם ידועים.

235 גריסה 1972, כרך 2, עמ' 101.

236 על פי Geonames.

237 וכן: **פראנקפורט על נהר מיין**, **פרנקפורט ע"נ מ**, ו**רנקנורט על נהר מוין**, **פראנקפורט ע"נ מאין**, **פראנקפורט ע"נ מ**, **פראנקפורט ע"נ מיין**, **פרנקפורט ע"נ מיין**, **פ"פ על נהר מיין**, ו**רנקנורט ע"נ מוין**, **פרנקפורט על נהר מיין**, **פרנקפורט על נהר מיין**, **פרנקפורט ע"י מיין**, **פרנקפורט ע"נ מאין**, **פראנקפורט ע"נ מיין**, **פראנקפורט ע"נ מ**.

238 על פי מנדלקרן תשל"ח.

פולנית

צורות פולניות מיוצגות בטופונימיה העברית בשימוש לא סטנדרטי. האחת צורת הלוקטיב זאלקווי (Zolkwi), המשמשת בידיש כאילו היא הצורה הבסיסית; והשנייה בשינוי הצורן הסופי מ^{-iew} ל^{-ow}, זאלקאו (Zolkow במקום Żółkiew), שתוצאתה גרסה שונה של שם המקום.

יידיש

היידיש נוכחת לרוב בצורה סמויה בטופונימיה האשכנזית של אירופה, בעיקר בכתוב על ידי תוספת אותיות לייצוג התנועות. הבולטת והוותיקה היא האל"ף המייצגת הן את ה^{-al} והן את ה^{-ol}. במאה ה-19 מופיעים בטופונימיה העברית שינויי כתיב המשקפים את הרפורמה של הכתיב היידי, עם ייצוגה של הסופית ^{-e} שהחלה את דרכה כעמעום של ה^{-a} סופית ל^{-a}, והתפרשה מאוחר יותר כסופית הנקבה הגרמנית והיידיית, כמשתקף בטופונימים זלקווע [zalkve], ווארשע [varše].

ארמית

בקורפוס זה מופיעים שני אקסונימים, שראשיתם בקהילה אשכנזית במאה ה-17, והם בהשראה ארמית מובהקת. הראשון, שהוא שמה הסטנדרטי של פרנקפורט בטופונימיה העברית, פרנקפורט דמיין [frankfurt demain], המכיל רכיב תחבירי ארמי ד כתחליף ל^{-am} הגרמנית. בשני, פרנקפורטא דמיין [frankfurta demain], נוספה לתיבה הראשונה של השם הגרמני אל"ף שנשאלה מן הכתיב הארמי הנפוץ בתלמוד לייצוג התנועה הסופית המעומעמת [ə], שהובאה אל לשון אשכנז מן הלעז הצרפתי.

הולנדית

צורת התעתיק אמשטרדם לאנדונים ההולנדי הסטנדרטי Amsterdam מופיעה בדפוסת העברית כצורה הדומיננטית בתקופה שבה בדפוסת ההולנדית הוערפו עדיין צורות קדומות יותר.

הונגרית

פעשט (1861) הוא תעתיק ההגאים היחידאי המייצג נאמנה לברו את האנדונים ההונגרי Pest.

צרפתית

האקסונים הצרפתי שאלוניק (Salonique) הוחדר לסלוניקי בעיקר על ידי סוחרים ומשכילים יהודים מליוורנו במסגרת זכויות היתר המסחריות שקיבלו ארצות המערב

קי, כפי שמראות הדוגמאות הבאות, שתיהן מלה גואירטה די אורו, לא מצינו כאלה במעם לועז לשמות:

(18) ג"א י.ב.ב: אנדה אין לה בואינה אורה; קי איל דייו ב'וש אייודי
 Andá en la buena ora; que el Dio vos *ayude*
 = לך בשעה טובה, ושהאל יעזרך!

(19) ג"א ב.א: קי איל דייו נון מי טראיגה
 que el Dio non me *traiga*
 = שהאל לא יביאני.

1.4.1 שימוש אחרון בדרך התילוי הדומה מאוד למקרה הקודם הוא במשמעות של פקודה שבה הדובר אינו פונה לגוף שני (גרידו מדינה 1999, עמ' 3908). מרבית הדוגמאות של שימוש זה בקורפוס יופיעו ללא מילית הקישור קי, כפי שניתן לראות להלן:

(20) מ"ל א.74: אי סי איש קי איל ריי נו אזי קאב'זו די איסטטה אב'לה, סיפאסי קי איס קאב'זאנטי קי טודוס לוס קריסטייאנוס סיראן מואירטוס די מואירטי סופיטאניא

Y si es que el rey no aze cavso de esta avla, *sépassé* que es cavsante que todos los cristianos serán muertos de muerte supitaña
 = ואם והמלך לא ישית לבו לדיבורים אלו, דע לך שזה יגרום לכך שכל הנוצרים ימותו במוות פתאומי.

(21) ג"א כט.ב: אי פור איסטו אב'רה ביין איל אוז'ו איל קי איש פאדרי סיזורו
 Y por esto *avra* bien el ojo el que es padre sesudo
 = ולכן יפקח עיניו היטב מי שהוא אב חכם.

(22) ג"א לג.ב: אמה ריקורדיסי קאדה אונו קי לה מאנייאה דיל אומברי סאב'ייו איש די סופ'ריר אין לו מוג'ו מוג'ו אשטה און שיירטו קאראר
 Amá *recórdesse* cada uno que la maña del ombre savio es de sufrir en lo mucho mucho asta un cierto karar
 = אולם יזכור כל אחד, שאורחו של האיש החכם הוא לסבול הרבה מאוד עד למידה מסוימת.

כמו במקרה הקודם, וגם כן בשיעור נמוך מאוד, אותם משפטי פקודה יכולים להתחיל במילית הקישור קי:

(23) מ"ל א.19: קין קומייו אג'וס קי סי סאלגה דיל בית המדרש

Preface

We are pleased to present the readers with a new, double issue of *Massorot*, volumes 16–17, published through the collaboration of the Center for Jewish Languages and Literatures and the Jewish Oral Traditions Research Center of the Hebrew University of Jerusalem.

The present volume offers ten articles devoted to Hebrew and Jewish language studies, some by veteran researchers, others by younger scholars. Half of them were originally presented as lectures at the Fourth International Conference of the Center for Jewish Languages and Literatures, convened to mark the 25th anniversary of the Center at the Hebrew University of Jerusalem. The theme of the conference, held in Tammuz 5770 / June 2010, was “Original Compositions and Translated Works in Jewish Languages”.

The articles published in this volume deal with a range of Jewish languages, the majority of them Jewish languages of Romance stock: the articles by Shmuel Refael, Ángel Berenguer Amador, and Omer Shafran focus on Judeo-Spanish (or Judezmo, Ladino); the articles by Cyril Aslanov and Doron Modan are devoted to Jewish varieties of French; and the article by Michael Ryzhik concentrates on Judeo-Italian. Jewish Malayalam, the study of which is still in its infancy, is discussed in the article by Ophira Gamliel. Issues relating to the study of languages in contact, which frequently arise in Jewish language analysis, come to the fore in several of the articles in the present volume: the article by Esther Adamit analyzes the ways in which multiple languages influenced the selection of Jewish toponyms appearing on the title pages of Hebrew-letter works published in Europe; and the contribution by Doron Modan analyzes the influence of several European languages on the Hebrew component incorporated in a collection of communal regulations written in the language of the Jews of Bordeaux and Bayonne.

Two of the articles in this volume discuss Hebrew language traditions.

Preface

The article by Moshe Bar-Asher analyzes the Hebrew that emerges from tombstone inscriptions from Meknes as reflected in the volume *Avne Zikkaron*, by Rabbi Yosef Messas. The contribution by Ilan Eldar discusses the origins of the traditional Ashkenazic pronunciation of Hebrew.

Massorot is published with support from several foundations of the Mandel Institute for Jewish Studies – The Paula and David Ben-Gurion Foundation established by the Federman Family and the Perlov Foundation – and with the assistance of the Memorial Foundation for Jewish Culture of New York. We warmly thank these foundations for their continued support, without which the volumes of this journal could not appear. Our thanks are extended to Professor Oded Irshai, Head of the Mandel Institute for Jewish Studies, and to Ms. Carrie Friedman-Cohen, Executive Secretary of the Institute, for their steadfast handling of all of the material needs involved in producing the volume.

We offer warm thanks to Mr. Avraham Ben-Amitai, our dedicated language editor, to Ms. Katy Moyal, who undertook the typesetting with painstaking attention and exactitude, and to Ms. Liza Mohar, publications director of the Academy for the Hebrew Language, who orchestrated the production of this volume.

Jerusalem, Adar Alef 5774

The editors,
David M. Bunis
Ofra Tirosh-Becker

Contents

Preface		V
Esther Adamit	The Languages behind the Hebrew Versions of European Place Names	1
Ilan Eldar	The Origins of the Ashkenazi Reading Tradition of Hebrew	53
Cyril Aslanov	<i>A Selihah</i> on the Jewish Martyrs of Troyes: A Linguistic and Literary Examination	69
Ángel Berenguer Amador	The Verbal Moods in 18 th -Century Judeo-Spanish	87
Moshe Bar-Asher	<i>Avney Zikkaron</i> by Rabbi Yosef Messas: A Preliminary Study	113
Ophira Gamliel	Translation Genres in Jewish-Malayalam: A Linguistic and Stylistic Examination	137
Doron Modan	A Hebrew-Spanish-French-German Linguistic Crossroad in an 1869 Document by Descendants of the <i>Anusim</i> in Bayonne	173
Michael Ryzhik	Polemics and Echoes of the Epoch in Biblical Verse Translations in the Jewish-Italian Literature of the 16 th and 17 th Centuries	195

Shmuel Refael	“Gan eden bueno que tenga” – Judeo-Spanish (Ladino) Mourning Literature: A Preliminary Study of the Genre	219
Omer Shafran	Topics in the Language of Shemuel De Medina’s 16 th -Century Rabbinical Responsa: Hoshen Mishpat, Responsum 5	239
English Abstracts		IX

English Abstracts

Esther Adamit

The Languages behind the Hebrew Versions of European Place Names

This article examines ten European place names in Hebrew appearing on the title pages of Hebrew books, and uncovers the languages that influenced them by means of linguistic analysis. Seven languages were expected to be the sources of these ten place names: *German* for the names denoting Basel, Vienna and Frankfurt am Main, *Dutch* for Amsterdam, *Hungarian* for Budapest, including Buda and Pest, *Venetian* for Venice, *Greek* for Thessaloniki, *Polish* for Warsaw and Zhovkva (Zólkiew), and *Russian* for Saint Petersburg, including Petrograd and Leningrad. Yet in fact the research revealed that thirteen languages contributed toward the establishment of these names.

When a place name is transliterated or transcribed into another language, one expects it to match maximally its parallel name in the source language. This is seen in the corpus in examples such as Hebrew וויען \approx German Wien, and Hebrew באסיליאה \approx Latin Basilea. However, many discrepancies were also found, resulting from several factors. In the majority of such instances, the divergence was due to the writer's basing the Hebrew language name on a name used in an unexpected source language.

A close look at the Hebrew forms uncovers the events and processes that caused the excess of languages on the one hand, and the extra involvement of certain languages, on the other hand. All of these are due to territorial and historic reasons, like the expansion of the German lands and hence the *German* culture in Europe, the traditional use of classical languages, such as *Latin* and *Aramaic*, the influential role of the prevalent Jewish languages like *Yiddish* and *Judeo-Spanish*, and finally the occasional penetration of trade languages, such as *Italian* in Thessaloniki and *English* in Vienna.

Ilan Eldar

The Origins of the Ashkenazi Reading Tradition of Hebrew

German (Ashkenazi) Jewry is a medieval phenomenon arising in the Carolingian period in Christian Europe. From the middle of the ninth century down to the end of the eleventh century we find Jewish settlements in the Rhine valley, along the Mosel River, in the Salle valley and in the Danube valley (Regensburg). The new communities which grew up in the ancient cities of the Rhine valley came to assume the central role in the history of early Ashkenazi Jewry. The traditional Hebrew pronunciation of early Ashkenazi Jewry is known to linguistics scholars as the pre-Ashkenazi pronunciation or reading tradition. Vocalized manuscripts of twelfth- and thirteenth-century mahzorim, which contain the prayers according to the early western custom of Ashkenaz ('The Rhine custom'), is the most important source for the reconstruction of the pre-Ashkenazi reading tradition.

The pre-Ashkenazi pronunciation of Hebrew had its inception, chronologically, in the tenth century and continued until about the middle of the fourteenth century. In terms of geographical location, it had its beginning (and its primary point of concentration) in the western regions of Germany, spreading from there to eastern and central Germany.

The pre-Ashkenazi pronunciation derives from and is a continuation of the Palestinian pronunciation, as known from *Genizah* fragments in Palestinian and Palestinian-Tiberian vocalization systems.

At the end of the 1970s Yiddish and Hebrew linguists began to reject the accepted theory about the origins of the Ashkenazi pronunciation of Hebrew (and concerning the origins of Yiddish) in the western regions of Germany. The alternative to the standard theory argues that the Hebrew reading tradition of Ashkenazi Jewry was derived from a north-west Semitic living language (probably Aramaic) that was brought from the Near East (probably Babylonia) into the Danube valley by Jewish immigrants. The vowel system of the Semitic language of the first Ashkenazi settlers was very similar to the Tiberian reading tradition with its seven distinct vowels [a, â, e, ε, o, u, i].

The explanation proposed by those linguists for the origins of the Ashkenazi pronunciation (and for the oral origins of the Hebrew component in Yiddish) is open to some criticism, proposed in our paper. To our mind, the alternative theory is simply wrong and leads to unacceptable conclusions. This leaves in place the standard theory, according to which the first Ashkenazi settlers brought to the Rhine valley their own reading traditions of Hebrew liturgical texts with its Palestinian-type pronunciation, which became the main source for the vowel system of Ashkenazi Hebrew until the fourteenth-century, i.e., the pre-Ashkenazi reading tradition.

Cyril Aslanov

A Selihah on the Jewish Martyrs of Troyes: A Linguistic and Literary Examination

In April 1288 thirteen Jews were burnt at the stake in Troyes as a result of a blood libel that was launched against the local community during Passover of the same year. A *selihah* in Old French was composed in memory of

the martyrs. It was published, with romanizations and commentaries, by Arsène Darmsteter, Susan Einbinder, Mark Kiwitt, and Kirsten Fudeman. The present study wishes to address the questions raised by this text from a different perspective, more focused on literature and poetics.

The model on which the author of the Old French *selihah* relied could not be the earlier Hebrew liturgical poems because those pieces were mainly composed according to the technique of the cento (*shibbut*s) with its copious use of Biblical quotations. For obvious reasons, the Old French texts were far more emancipated from this intertextual indebtedness to the letter of the Biblical text. On the other hand, the text was largely influenced by the *selihah Elleh ezkerah*, which is recited during the additional prayer (*musaf*) of the Day of Atonement in Ashkenazic communities and on the Ninth of Ab in the Sephardic world. This influence is perceptible both in the narrative technique and in more formal aspects such as rhyme or the number of syllables in the verse. Einbinder acknowledged the existence of such an intertextual link with *Elleh ezkerah* in the Hebrew *selihah* and its Old French counterpart, but she did not illustrate her point. In the present paper I bring this intertextuality to the foreground.

Another important point which was not stressed enough in the aforementioned researches on the Old French *selihah* is its status as one of the few examples of Judeo-French, a kind of swan song of medieval French Jewry at the eve of the successive expulsions that put an end to its existence during the fourteenth century. To be sure, there is considerable doubt as to the existence of Judeo-French in the Middle Ages. However, it is likely that toward the end of its history, medieval French Jewry managed to develop an Old-French-based Jewish language. This is all the more probable in that, since the beginning of the thirteenth century at least, the French Jews lived in a state of growing isolation from their Christian neighbors.

I would like to connect the two issues: the influence of the poetics of Classical *Piyyut* on writing in Old French on the one hand and the question of Judeo-French on the other hand. Of course, these two issues are quite distinct. The influence of Hebrew poetics on writing in Old French is the result of a premeditated transfer from one cultural horizon to the

other. Conversely, the crystallization of a Jewish language obeys dynamics that are often beyond the awareness of the speakers. In other words, the question is whether the Jewishness of the *selihah* merely derives from the adoption and adaptation of Hebrew poetics to Old French or also from the inherent character of a putative Judeo-French. Taking into consideration the poetical and linguistic dimension of the *selihah* will help elucidate the vexing question of Judeo-French from another vantage point: not only the aforementioned diachronic perspective (Judeo-French as a late expression of French Jewish identity toward the end of the history of Medieval French Jewry), but also from a sociolinguistic criterion. It is possible that the response to the question of whether a distinct Judeo-French language existed depends on the sociolinguistic function. Medieval French Jews may have spoken in the same language as their Christian neighbors. However, once they embarked on writing in Old French, they probably paid tribute to literary models that did not belong to the common medieval French horizon, but rather to their specific Hebrew culture. In order to appreciate the impact of the Hebrew *Dachsprache* on writing in the vulgar tongue, one has to think of the huge influence exerted by Latin in the frame of medieval Christian diglossia. It is important to stress that the *selihah* in question was not translated from another language. Its language was rather informed by the poetics of Hebrew Classical *Piyyut* in an attempt to sanctify the otherwise profane vulgar tongue.

For the sake of comparison we will also occasionally deal with *s'Mamserbelwel* "the blood libel", a nineteenth-century Judeo-Alsatian elegy that relies upon materials far more ancient than the nineteenth century. In spite of the chronological and geographic gap between Medieval French Jewry and modern Jewish Alsace, *s'Mamserbelwel* can be considered part of the tradition also represented by the Old French *selihah*. In both cases, one can perceive the influence of the liturgical poem *Elleh ezkerah* on the vulgar languages – Old French and Judeo-Alsatian – and their consequent upgrading to the status of an almost literary language.

Ángel Berenguer Amador

The Verbal Moods in 18th-Century Judeo-Spanish

This paper analyzes the syntax of the indicative and subjunctive moods in eighteenth-century Judeo-Spanish based on a corpus of the following works: *La güerta de oro* by David M. Atías (Livorno: 1778) and the tales (*ma'asiyyot*) in *Meam loez* on Exodus by Ya'acob Julí (Constantinople: 1733) and Yişḥac Magriso (Constantinople: 1746).

The Judeo-Spanish predicates that in Spanish take the subjunctive mood (noun, relative and adverb subordinate clauses, but not conditional clauses) were examined to see whether the same mood was used in Judeo-Spanish.

The conclusion is that there are not many differences in the use of the verbal mood between Judeo-Spanish of the eighteenth century and that used subsequently (specifically between 1880 and 1930), and there are no significant differences in the use of verbal moods between our corpus and Spanish. During this period the subjunctive was frequently utilized in Judeo-Spanish as in Spanish.

Moshe Bar-Asher

Avney Zikkaron by Rabbi Yosef Messas: A Preliminary Study

This paper describes *Avney Zikkaron*, a book of epitaphs for tombstones written by Rabbi Yosef Messas (1892–1975). Rabbi Yosef Messas was a judge of the rabbinical court (*Bet Din*) of the city of Meknes in Morocco, the chief rabbi of the Jewish community of Tlemcen in western Algeria and towards the end of his life served as the chief rabbi of Haifa. As an

important scholar who possessed a pleasant disposition he was approached by Jews from many communities throughout Morocco and Algeria to compose epitaphs for deceased family members.

In this work he collected all of the epitaphs that he had composed in his elegant handwriting over the course of many years. The work contains the actual wording used for the epitaphs of real men and women, together with their names, personal information and descriptions of their accomplishments. In addition, there are formulas that he composed that people can use to be inscribed on tombstones when the need arises.

In this paper I have chosen a number of epitaphs and present analyses of their language, style and content. The paper includes a detailed discussion of the introduction to the work and of the prayer for the deceased that Rabbi Messas himself composed. The given names of men and women that appear on the tombstones are presented with comments.

Ophira Gamliel

Translation Genres in Jewish-Malayalam: A Linguistic and Stylistic Examination

This paper briefly surveys the diverse genres of the Jewish-Malayalam (JM) literary corpus and offers a linguistic and stylistic analysis of its translation genres while comparing the different translations produced in each genre.

In the literary corpus of JM three major translation genres stand out: verbatim translations for religious study, translations of medieval Hebrew poetry (*piyyut*) for performance, and translations of *piyyut* in print. The translations for study are literal and pedagogical and they are termed *tamsir* by JM speakers. The *tamsir* translations were orally transmitted and used for the study of Torah and Mishnah in the synagogue. The translations

of *piyyut* meant for performance were orally transmitted and handed down in writing as well; they were performed during weddings and other life-cycle events and their performance and transmission were the role of women in the community. These performative *piyyut* translations are termed *arttham* by JM speakers. Like the *tamsir* translations, the written-only *piyyut* translations are verbatim and pedagogical, but since the 19th century they were handed down in writing only, possibly because they were designed for study and memorizing rather than performance.

Doron Modan

A Hebrew-Spanish-French-German Linguistic Crossroad
in an 1869 Document by Descendants
of the *Anusim* in Bayonne

The *Regulations of the Jewish Community of Bayonne* (Southwestern France) from 1869 is written in French, yet its Hebrew elements are well rooted in the Spanish linguistic heritage of the descendants of the *Anusim* who wrote it. The German education of the person who copied the *Regulations* left its mark on the text too, resulting in a Hebrew-Spanish-French-German linguistic crossroad. This crossroad gave rise to some of the phenomena reported on in the paper, such as double plurals, gender transition, and the re-splitting of formerly united phonemes. Some lexemes are mentioned as abbreviations of longer phrases (e.g., *Kippour*, יום כיפור), and others (e.g., *Sepher* ספר, *Echal* היכל, *Hebera* חברה and *Hatanims* חתנים) bear a special meaning. The pronunciation of each phoneme characterizing this language tradition is described, with reference to its corresponding Hebrew letter.

Michael Ryzhik

Polemics and Echoes of the Epoch in Biblical Verse Translations in the Jewish-Italian Literature of the 16th and 17th Centuries

The 16th and 17th centuries became the epoch of preachment because of the central place occupied during those centuries by the religious controversies between the Roman Catholics and Protestants, but also between the Jews and Christians. For the preachers participating in these controversies a decisive role was played by the translation and interpretation of the text of the Bible, the book that was sacred to all the disputants. The present article discusses some linguistic and philological aspects of such interpretations which formed the basis of sermons by Christian preachers (e.g., Franceschino Visdomini), Jewish preachers (e.g., Mordecai Dato), and Jews that became Christians and preached to the Jews on behalf of the Catholic Counter-Reformation (e.g., Vitale Medici of Florence), specifically on the basis of the translation of the two first chapters of Psalms (for example, the identification of the son and the father in Psalms 2. 7: אָמַר אֱלֹהִים בְּנֵי אֲתָהּ אֲנִי הַיּוֹם יְלִדְתִּיךָ).

Shmuel Refael

“Gan eden bueno que tenga” – Judeo-Spanish (Ladino) Mourning Literature: A Preliminary Study of the Genre

Mourning literature is a known genre in Hebrew and Jewish literatures but it has been less studied than other Jewish genres. The aim of the present

article is to present a corpus of Judeo-Spanish (Ladino) mourning works that were published in various Sephardic communities from the mid-sixteenth through mid-twentieth centuries. During the course of this preliminary study we shall try to answer several important questions, among them: Who wrote these books and for what purposes? Who were the readers? What are the thematic directions that can be found in these books? What is the proportion between mourning books that were translated from Hebrew into Judeo-Spanish (Ladino) and those that originally were written in Judeo-Spanish (Ladino)?

Omer Shafran

Topics in the Language of Shemuel De Medina's 16th-Century Rabbinical Responsa: *Hoshen Mishpat*, Responsum 5

The present article offers a linguistic analysis and Hebrew translation of a passage in Judezmo appearing in the sixteenth-century rabbinical responsa (section *Hoshen Mishpat*, responsum 5) of Shemuel De Medina of Salonika. Among the issues dealt with are typography, phonology, lexicon, and syntax. Special emphasis is placed on phones and their Hebrew-letter representation; and on the use of verbal tenses and demonstrative pronouns.